

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך מיוחד

כ"ה תשרי, תשפ"ד
10 אוקטובר, 2023

תמיכה בתלמידים, בהורים ובצוותים ע"י קלינאי תקשורת בעת סגירת מוסדות חינוך בחירום

חלי צווילינג ושירי אופיר, מדריכות ארציות לקלינאי תקשורת

מסמך זה מציע התערבות מסוג "תמיכה" של מטפלים ממקצועות הבריאות ומטיפול באמצעות אומנויות, שינתן בעת סגירה של מוסדות החינוך. התמיכה תהיה רק לתלמידים שקיבלו טיפול במהלך השנה, לא תינתן לתלמידים חדשים, הינה המשך של הטיפול אך בשינוי של דרך ההתערבות ובאמצעים שונים. התמיכה אינה טיפול מרחוק, שלו קריטריונים אחרים.

מטרה

מטרת מסמך זה היא לתאר מסגרת התערבות לקלינאי תקשורת לתמיכה בתלמידים לצורך שימור וקידום הנלמד בטיפולים, שמירה על סדר יום, הצעות ליצירת שגרה חלופית, בעת שהייה בביתם כשמוסדות החינוך סגורים.

רציונל

לקלינאי תקשורת במערכת החינוך, כישורים וידע מקצועיים המאפשרים להם לתרום לתלמידים בעת חירום ושהייה בביתם במספר היבטים:

- שימור קשר קיים עם התלמיד והכלתו גם בעת חירום
- שמירה על רצף הטיפול בהקשר לתל"א ולתח"י של התלמיד/ה
- שימוש בכלים מקצועיים לקיום שיח על קשיים בהתמודדות במידה שעולים והפנייה במידת הצורך לגורם מתאים בצוות הרב מקצועי
- יצירת מערכת תמיכות בהתאם לכללי [הקוד האתי של קלינאי התקשורת](#), שמירה על פרטיות המטופל ונקיטת אמצעי זהירות מרבית למניעת חשיפה של תכני הטיפול
- אפשרות תרגול וקידום יכולות השפה, ההבעה והתקשורת בשגרת היום יום:

תקשורת- חברתית	הדרכה תרגול ופיתוח מיומנויות פרגמטיות חברתיות תקשורתיות, בהדדיות עם בני המשפחה כולם או אחד מהם, במטרה לקחת חלק בשיח החברתי -משפחתי, עידוד שיח רגשי חברתי ושמירה על קשר עם חברים.
שפה: פונולוגיה, מורפולוגיה, תחביר, סמטיקה ופרגמטיקה	הדרכה ותרגול מרכיבי השפה השונים לשם כגון, שיתוף במחשבות, רצונות, צרכים וחוויות תוך שימוש בהבעה בעל פה ובכתב באמצעות מרכיבי שפה מגוונים ותקינים. כמוכן תמיכה בתקשורת באמצעים כגון תת"ח ואפליקציות ייעודיות במידת הצורך.
חשיבה	תרגול והדרכה לשכלול יכולות חשיבה: סיבה תוצאה, הנמקה, חשיבה מופשטת, חשיבה היפותטית, הסקת מסקנות, פתרון בעיות וכו'
משחק	תרגול והדרכה של מיומנויות משחק כגון, מתן ולקחת תור, מנצח-מפסיד, שמירה על כללים ושימוש ביכולות לתפקודים ניהוליים: קשב, גמישות, זיכרון עבודה ואינהיביציה. באמצעות משחקי קופסא, משחק סימבולי ומשחק חופשי.
דיבור	תרגול והדרכה לעבודה על מובנות הדיבור, שטף, מגוון וקול בעזרת אמצעים שונים כגון, תת"ח, אביזרי oral motor, אפליקציות ייעודיות וכו'
אכילה ובליעה	הדרכה ותרגול של יכולות אכילה לפי תפקודו של הילד תוך השתתפות בהנאה כחלק בלתי נפרד מהמשפחה. בחירה ובקשה על פי רצון התלמיד ושיח עם המשפחה בזמן הארוחה.

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך מיוחד

אמצעים

- פעילות במגוון אמצעי תקשורת המתאפשרים, בהם יוכלו קלינאי התקשורת לקיים את הרצף הטיפולי עם התלמיד והצוות החינוכי-טיפולי, כגון: מרחבים וירטואליים (טימס/גוגל מיט), טלפון קווי, חכם (סמארט-פון), אמצעי תת"ח (תקשורת תומכת חליפית) ואפליקציות ייעודיות וכדומה.
- קשר באמצעות וואצאפ מהווה תשתית זמינה ומיידית, תוך שמירה על העלאת חומרים שאינם פוגעים בפרטיות המטופל.
- יתרונות הוואצאפ הינם שכל אחד יכול להתבטא בזמנו החופשי, או לחילופין בזמן מפגש מתוכנן, וכן שאפשר להעביר באמצעותו תוצרים שהמטפל יוכל לשמור להמשך.
- לגבי תלמידים שיכולתם המילולית מוגבלת – התקשורת תוכל להתקיים באמצעות תת"ח ובאמצעות/בתיווך ההורים.
- שימוש במרחב וירטואלי כגון אפליקציה למפגש מרחוק טימס/גוגל מיט ניתן לקיים עם התלמיד (בתמיכת בן משפחה במידת הצורך), או עם קבוצת תלמידים בו זמנית.
- המטפל ימלא טבלת מעקב (מצורפת) לשם שיתוף הצוות החינוכי-טיפולי במהלך התקופה ולאחריה.

שלבי התארגנות

- בירור הנחיות לטיפול בעת חרום במתי"א או בבית הספר.
- ידוע מחנכת/גננת על כוונתנו ליצור קשר עם התלמידים המטופלים תוך דיון משותף בסוגיות שעולות בעניינם.
- יצירת קשר עם הורי התלמידים לקבלת הסכמתם ותמיכתם בהתערבות טיפולית באמצעות שיחות טלפון, תקשורת וואצאפ ואפליקציה למפגש מרחוק טימס/גוגל מיט, עריכה מרחוק של לוחות תקשורת תת"ח והמשך התעדכנות על פי הצורך.
- יצירת קשר עם התלמידים עצמם.
- יצירת קשר עם הצוות החינוכי-טיפולי של התלמיד
- קיום שיחות משוב מתוכננות עם המחנכת/גננת, בתדירות של אחת לשבוע לפחות, לצורך שיתוף, עדכון והיוועצות הדדיים.

אופן ההתערבות

- יצירת קשר אישי עם כל התלמידים בטיפול המטפל.
- יצירת קשר עם הצוות החינוכי-טיפולי של התלמיד
- יצירת קבוצת וואצאפ לכל קבוצה טיפולית, בתנאי שמאושר במתי"א / בית הספר.
- הגדרת חוזה טיפולי לתקופה זו (שיהיה גם בדיעת ההורים ובהסכמתם):
  - ניתן להשתמש בוואצאפ בזמנים הקבועים מראש ומוסכמים על הצדדים.
  - הגדרת מסגרת הטיפול: איפה הילד נמצא בזמן קיום הקשר, האם הוא לבד במרחב או שיש בני משפחה נוספים או חברים בני גילו.
  - קביעת תחום הזמן לעבודת המטפל(מומלץ שהתקשורת המרכזית תהיה במועד המפגש הקבוע תוך גמישות וזמינות קלינאי התקשורת גם בשעות אחרות).
  - חשוב ליידע שתנאי החיסיון לא יכולים להישמר באופן מוחלט כמו בטיפול בחדר/במוסד החינוכי.

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך מיוחד

5. הגדרת מטרות טיפול ייעודיות לתקופה זו ואפיוניה (על פי המוצג ברציונל). מומלץ לקבוע מטרות לטווח קצר למספר שבועות בלבד.
6. בקבוצה טיפולית, חשוב להגדיר עם כל משתתף בנפרד את מידת המחויבות שלו למפגש הקבוצתי, על פי הצרכים שלו בתקופה זו. ההמלצה היא להעדיף תקשורת קבוצתית, אך עם אפשרות למעבר לתמיכה אישית ע"י הקלינאי התקשורת.

הצעות לפעילות

- קביעת מטרות שפה הבעה ותקשורת מתאימות לכל מטופל או קבוצה טיפולית בתוך פעילות מתאימה כגון, חיזוק יכולות משחק, חיזוק יכולות שליפה מהזיכרון ע"י משחק שליפה משפחתי מתוך קטגוריה, תרגול oral motor, המשך תרגול שימוש בלוחות התקשורת וכו'. חשוב שהמטרות תהיינה קשורות למהלך הטיפול שהתחיל ולא מנותקות ממנו ובהתאם לצרכים הרגשיים של התלמיד בכל עת.
  - לצורך הרחבת דרכי הביטוי אפשר להציע שימוש באמצעים חזותיים שונים, רגשונים, טקסטים, צירוף שירים וסרטונים, צילום והקלטה של פעילות תנועתית, דרמטית, מילולית ומוסיקלית ושימוש באמצעי תת"ח שונים במידת הצורך.
  - אפשר להציע פעילויות בתחומים השונים כמישומות שהילדים יעשו בין מפגש למפגש. בהמשך ישלחו את התוצרים באמצעות הוואטצאפ וניתן יהיה לדבר ולשתף באמצעותם. אפשר להציע שיתוף הורים/אחים בביצוע ושיחזור הפעילות.
  - כדי לתרגל ולפתח את כישורי השפה החשיבה וההבעה, אפשר להציע פעילויות של תכנון וביצוע תוצר אומנותי או פעילות בישול תוך המללת/כתיבת תכנון הפעילות, המללת/כתיבת אופן ביצוע הפעילות ושחזרה (בתיווך בני המשפחה). חשיבה על המניע לכל שלב בביצוע הפעילות, חשיבה היפותטית מה היה קורה אם לא היינו עושים/משתמשים במרכיב מסוים מתוך הפעילות וכו'.
  - ניתן להציע לתלמיד תכנון סדר יום ושימוש באמצעים חזותיים (כגון כתיבת סדר יום בטבלה, שימוש בסמלים לסדר יום, כרטיסי ניווט, לוחות תקשורת וכו'), שימוש בסיפורים חברתיים המתאימים למצב החדש.
- בהמשך בכוונתנו ליצור מאגר הצעות לפעילות שיגיעו ויאספו מתוך קבוצות המטפלים עצמם, שכן אין סוף ליצירתיות**

מערך תמיכה לקלינאי תקשורת

- מערך ההדרכה השגרתי יישמר ככל הניתן בתיאום בין מומחית התחום למודרכות בהתאם להנחיות שיתקבלו, בין אם בקבוצות או בקשר אישי עם מומחית התחום. המפגשים יתקיימו על פי הנחיות של משרד החינוך ויוכלו להתנהל באופן מתוקשב בהתאם לנהלי המתי"א/בית הספר.
- מומחית התחום תיענה לכל פניה בנושא היוועצות מקצועית על מקרים שונים.
- מומחית התחום תהווה כתובת לפניה ולתמיכה אישית בקלינאי התקשורת – במידת הצורך. שאלות נוספות אפשר יהיה להעביר דרך מומחית תחום לרפרנטיות למקצועות הבריאות במחוז או למדריכות ארציות לקלינאי תקשורת.
- מומחיות התחום יקבלו ליווי לשם תמיכה והיוועצות.
- תלמידים או הורים שזקוקים למענה מקצועי טיפולי נוסף/אחר - יופנו לצוות המוסד החינוכי (מנהל/ת, יועצת, מחנכ/ת) לצורך סיוע במציאת מענים בקהילה.
- הדרכה לשימוש באמצעי תקשורת טכנולוגיים תינתן במידת הצורך ע"י גורמים מקצועיים במתי"א / בבית הספר

